

Захарова К.Ф.,
кандидат економічних наук
Університет «КРОК», м. Київ, Україна
e-mail: ksenyaz@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9045-2398>
Деркачева О.В.
e-mail: derkachevaov@krok.edu.ua
студентка Університету «КРОК», м. Київ, Україна

ВНЕСОК ЄВГЕНА СЛУЦЬКОГО В РОЗРОБКУ МІКРОЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

***Анотація.** У тезах доповіді аналізується вагомий внесок Євгена Слуцького в розробку мікроекономічної теорії поведінки споживача. Розглядаються його біографія, наукова діяльність, ключові праці та їх вплив на сучасну економічну науку. Особливу увагу приділено розкладу загального ефекту зміни ціни на ефект заміни та ефект доходу, а також математичному обґрунтуванню рівняння Слуцького. Дослідження охоплює порівняльний аналіз ідей Слуцького з іншими видатними економістами, критику його теорії та її практичне застосування в економічному аналізі.*

***Ключові слова:** Євген Слуцький, мікроекономіка, теорія споживання, ефект заміни, ефект доходу, рівняння Слуцького, поведінка споживача, економічний аналіз.*

Євген Євгенович Слуцький – видатний український та радянський економіст, математик і статистик, чий внесок у мікроекономічну теорію поведінки споживача важко переоцінити. Його наукова діяльність охоплює широке коло питань, включаючи теорію ймовірностей, математичну статистику, економічну теорію та кон'юнктуру. Особливу увагу в його роботах приділено розкладу загального ефекту зміни ціни на ефект заміни та ефект доходу, а також математичному обґрунтуванню рівняння Слуцького.

Народившись у Ярославській губернії, Росія, Слуцький значну частину свого життя і наукової діяльності провів в Україні, зокрема в Києві. Навчаючись на фізико-математичному факультеті Київського університету, він виявив великий інтерес до математики та її застосування в економіці. Після закінчення університету працював у різних статистичних установах, де займався аналізом економічних даних та розробкою статистичних методів. У 1920-х роках Слуцький працював у Кон'юнктурному інституті в Москві, де проводив дослідження економічних циклів та розробляв математичні моделі економічної динаміки.

Найбільш відомою працею Слуцького є його стаття "До теорії збалансованого бюджету споживача" (1915), в якій він вперше запропонував розклад загального ефекту зміни ціни на ефект заміни та ефект доходу. Ця робота стала основою для подальшого розвитку теорії споживання і мала великий вплив на мікроекономічну теорію. Крім теорії споживання, Слуцький зробив значний внесок у теорію ймовірностей та математичну статистику.

Наукова діяльність Євгена Слуцького була перервана у 1930-х роках через політичні репресії. Він був звинувачений у "буржуазному ухили" та відсторонений від

наукової роботи. Незважаючи на це, Слуцький продовжував працювати над науковими проблемами, але його роботи не публікувалися до кінця 1950-х років.

Ранні роботи Слуцького з теорії споживання, зокрема його стаття 1915 року, заклали фундамент для сучасного розуміння поведінки споживача. У цій статті Слуцький запропонував математичний апарат для аналізу впливу зміни цін на структуру споживчого вибору. Він показав, що зміна ціни на товар впливає на споживання цього товару через два різних ефекти: ефект заміни та ефект доходу.

Ефект заміни відображає зміну споживання товару внаслідок зміни його відносної ціни, за умови, що споживач залишається на тому ж рівні корисності. Ефект доходу відображає зміну споживання товару внаслідок зміни реального доходу споживача, викликані зміною ціни на товар.

Слуцький показав, що загальний ефект зміни ціни на товар є сумою ефекту заміни та ефекту доходу [2]. Це означає, що зміна споживання товару внаслідок зміни його ціни залежить як від зміни відносної ціни товару, так і від зміни реального доходу споживача.

У своїх ранніх роботах Слуцький також досліджував питання узгодженості споживчого вибору. Він показав, що для того, щоб споживчий вибір був узгодженим, необхідно, щоб матриця заміщення була від'ємно визначеною.

Розклад загального ефекту зміни ціни: ефект заміни та ефект доходу – є одним з найважливіших внесків Євгена Слуцького в мікроекономічну теорію. Ефект заміни виникає внаслідок зміни відносних цін товарів. Коли ціна на один товар зростає, він стає відносно дорожчим порівняно з іншими товарами. Споживачі, прагнучи максимізувати свою корисність, будуть замінювати дорожчий товар дешевшими аналогами.

Ефект доходу виникає внаслідок зміни реального доходу споживача, викликані зміною ціни на товар. Коли ціна на товар зростає, реальний дохід споживача зменшується, оскільки він може придбати менше товарів і послуг за свій номінальний дохід.

Загальний ефект зміни ціни є сумою ефекту заміни та ефекту доходу. Математично це можна виразити так: Загальний ефект = Ефект заміни + Ефект доходу.

Значення рівняння Слуцького для розуміння поведінки споживача описано наступним: рівняння Слуцького відіграє ключову роль у розумінні поведінки споживача, оскільки дозволяє розкласти загальний ефект зміни ціни на два окремих компоненти: ефект заміни та ефект доходу.

По-перше, воно дозволяє більш точно прогнозувати реакцію споживачів на зміни цін. По-друге, воно дозволяє аналізувати вплив змін цін на добробут споживачів. По-третє, рівняння Слуцького дозволяє розрізняти нормальні та нижчі товари [1]. Нарешті, рівняння Слуцького є основою для багатьох інших економічних моделей і теорій.

Критика та подальший розвиток ідей Слуцького заслуговують на увагу, адже незважаючи на велике значення внеску Євгена Слуцького в мікроекономічну теорію, його ідеї не були позбавлені критики та подальшого розвитку [3]. Одним з основних напрямків критики було питання про реалістичність припущень, на яких базується модель споживчого вибору. Іншим напрямком критики було питання про вимірність корисності.

Подальший розвиток ідей Слуцького відбувався в кількох напрямках. По-перше, було розроблено більш складні моделі споживчого вибору. По-друге, було розроблено методи емпіричної оцінки ефекту заміни та ефекту доходу. По-третє, було розроблено

узагальнення рівняння Слуцького на випадок багатьох товарів і різних видів бюджетних обмежень.

Далі пропонуємо порівняння внеску Слуцького з іншими економістами (Хікс, Аллен). Внесок Євгена Слуцького важливо розглядати в контексті робіт інших видатних економістів, зокрема Джона Хікса та Роя Аллена.

Основна відмінність між підходом Слуцького та підходом Хікса-Аллена полягає в способі визначення ефекту заміни. Слуцький визначав ефект заміни як зміну споживання товару внаслідок зміни його ціни за умови постійного реального доходу. Хікс і Аллен визначали ефект заміни як зміну споживання товару внаслідок зміни його ціни за умови постійного рівня корисності.

Практичне застосування теорії Слуцького в економічному аналізі має широке практичне застосування в економічному аналізі. Вона використовується для прогнозування поведінки споживачів у відповідь на зміни цін, оцінки впливу економічної політики на добробут споживачів, аналізу ринків товарів і послуг та розробки маркетингових стратегій.

Так, значення та спадщина Слуцького в мікроекономіці вагомі. Євген Слуцький зробив вагомий внесок у розробку мікроекономічної теорії поведінки споживача. Його розклад загального ефекту зміни ціни на ефект заміни та ефект доходу став фундаментальним інструментом для аналізу поведінки споживачів.

Незважаючи на те, що роботи Слуцького були опубліковані на початку ХХ століття, вони не втратили своєї актуальності і сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Казимірова Н. М. Ефект заміни та доходу в працях Є. Слуцького і Д. Хікса / Н. М. Казимірова; наук. кер. О. О. Криницька. Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді : тези II Всеукр. студент. наук.-практ. конф., Одеса, 2–3 квіт. 2020 р. / Одес. нац. акад. харч. технологій, ННІ приклад. економіки і менеджменту ім. Г. Е. Вейнштейна. Одеса : ОНАХТ, 2020. С. 230–232. Бібліогр.: 4 назв.
2. Мартин О. М. Євген Слуцький – найбільш видатний український економіст-математик на початку ХХ століття. // Науковий вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Серія економічна. 2015. Вип. 8. С. 136-141.
3. Гнатюк М. Д. Внесок Є. Є. Слуцького у створення української школи економіко-математичного моделювання. // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2008. № 1. С. 26-30.
4. McCullen N. J., Ivanchenko M. V., Shalfeev V. D., & Gale W. F. A Dynamical Model of Decision-Making Behaviour in a Network of Consumers with Applications to Energy Choices.
5. Ущাপовський Ю. В. Методологія досліджень Євгена Слуцького в контексті економічних доктрин кінця ХІХ — початку ХХ століття.